

Lausunto / Valmiuslain kokonaisuudistus; työryhmän mietintö

Kaupunginhallitus 16.02.2026 § 69
36/00.01.11/2026

Valmistelija Kaupunginjohtaja Stina Mattila, hallintojohtaja Ben Weizmann ja kehittämispäällikkö Jussi Järvenpää

Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaan hallituksen tehtävänä on varmistaa viranomaisten riittävät toimivaltuudet ja resurssit kansallisen riskiarvion uhkien torjuntaan ja kriisien johtamiseen. Valtioneuvosto on erikseen asettanut työryhmän valmistelemaan valmiuslain kokonaisuudistusta ja työryhmän työn tueksi on asetettu parlamentaarinen seurantaryhmä.

Valmiuslain kokonaisuudistuksella tulee hallitusohjelman mukaisesti rakentaa tarvittavat toimivaltuudet kriisien johtamiseen ja varautumiseen siten, että yhteiskunnan toimintaedellytykset turvataan poikkeusoloissa.

Oikeusministeriö pyytää lausuntoa ehdotuksesta uudeksi valmiuslaiksi. Työryhmän mietintö sisältää ehdotuksen uudeksi valmiuslaiksi, jolla kumottaisiin voimassa oleva samanniminen laki.

Työryhmän mietintö oheisaineistona A

Uudistuksen tavoitteena on saattaa valmiuslaki vastaamaan nykyaikaista käsitystä yhteiskunnan kokonaisturvallisuudesta ja sitä uhkaavista tekijöistä. Tavoitteena on johdonmukainen, ajantasainen ja perustuslain kanssa sopusoinnussa oleva sääntelykokonaisuus, joka tarjoaa edellytykset tehdä poikkeusolojen hallitsemiseksi oikea-aikaiset päätökset sekä sisältää asianmukaiset ja riittävät toimivaltuudet näiden päätösten toteuttamiseksi.

Yleisellä tasolla valmiuslain tarkoituksena on turvata väestön perusoikeudet, yhteiskunnan elintärkeät toiminnot sekä valtakunnan itsenäisyys poikkeusoloissa. Kuntien näkökulmasta lain keskeinen tavoite on varmistaa kunnallisten palvelujen toimivuus, hallinnon jatkuvuus sekä väestön peruspalvelujen saatavuus tilanteissa, joissa normaali lainsäädäntö ja resurssit eivät ole riittäviä vastaamaan vakavaan häiriöön tai uhkaan.

Valmiuslaki mahdollistaa kunnille ja muille viranomaisille tavanomaisesta poikkeavia, väliaikaisia toimivaltuuksia, joiden avulla voidaan turvata esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalvelut, sivistystoimen tehtävät, infrastruktuuri sekä väestön huolto ja turvallisuus. Kuntien tehtäväkenttä korostuu erityisesti palvelujen tuotannossa ja paikallisen tilannekuvan muodostamisessa.

Valmiuslain yleisen varautumisvelvollisuuden soveltamisalaan kuuluisivat ehdotuksen mukaan voimassa olevaa lakia vastaavasti

valtion viranomaiset, tuomioistuimet ja valitusasioita käsittelemään perustetut lautakunnat, tasavallan presidentin kanslia, eduskunnan virastot, itsenäiset julkisoikeudelliset laitokset, valtion liikelaitokset, hyvinvointialueet ja hyvinvointiyhtymät sekä kunnat ja kuntayhtymät. Uutena elementtinä varautumisvelvollisuus koskisi myös muita lailla julkista hallintotehtäviä hoitamaan perustettuja tai siihen lailla velvoitettuja yhteisöjä siltä osin kuin ne hoitavat julkisia hallintotehtäviä

Ottaen huomioon ehdotetun lakiehdotuksen laajuus sekä varautumisvelvollisuuden kohdentuminen useisiin eri toimijoihin on tarkoituksenmukaista, että Kokkolan kaupungin

antamassa lausunnossa keskitytään pääsääntöisesti kuntien toimintaan, velvollisuuksiin tai vastuisiin.

Valmiuslain soveltamisella on merkittäviä vaikutuksia kuntien toimintaan, vastuisiin ja resursointiin poikkeusoloissa. Kunnat ovat keskeisessä asemassa väestön peruspalvelujen turvaamisessa, ja valmiuslain mukaiset toimenpiteet voivat edellyttää muutoksia kunnalliseen päätöksentekoon, henkilöstöjärjestelyihin ja palveluiden järjestämistapaan.

Ehdotuksessa todetaankin, että monien kunnille ehdotettujen toimivaltuuksien täysimääräinen käyttöönotto, kuten ostokiintiöiden hallinnointi, työvelvollisten työmääräysten antaminen ja asuntokannan säännöstely, voisi aiheuttaa kunnille merkittävääkin lisätyötä ja -kustannuksia sekä henkilöstön koulutus- ja lisätarvetta tilanteessa, jossa kuntien kyky suoriutua tehtävistään olisi poikkeusolojen vuoksi jo ennestään vaarantunut.

Kokkolan kaupungin näkemyksen mukaan on tärkeää, että valmiuslain soveltamisessa huomioidaan kunnille aiheutuvat hallinnolliset ja taloudelliset vaikutukset sekä varmistetaan riittävä ohjaus, tiedonkulku ja valtion tuki kunnille. Kuntien toimintaedellytysten turvaaminen on edellytys lain tavoitteiden toteutumiselle ja väestön yhdenvertaiselle kohtelulle poikkeusoloissa. Ehdotuksessa todetaankin, että ”myös kunnille ja hyvinvointialueille voi kuitenkin aiheutua toimivaltuuksien täytäntöönpanosta sellaisia tehtäviä, joihin ne tarvitsevat poikkeusoloissa lisärahoitusta ja joihin niiden on toisaalta jo normaalioloissa varauduttava” ja edelleen, että ”toimivaltuuksien täysimääräinen käyttöönotto voisi aiheuttaa kunnille merkittävääkin lisätyötä ja -kustannuksia sekä henkilöstön koulutus- ja lisätarvetta tilanteessa, jossa kuntien kyky suoriutua tehtävistään olisi poikkeusolojen vuoksi jo ennestään vaarantunut”. Edellä olevan takia olisikin ollut toivottavaa, että ehdotuksessa olisi selvemmin kiinnitetty huomiota mahdolliseen kustannusten kompensointiin tai sääntelyyn lisäresurssin käyttöönottoon liittyen. Nyt asia vain todetaan osana ehdotusta.

Lausunnosta tarkemmin ilmenevällä tavalla Kokkolan kaupunki pitää hyvänä, että esityksessä kiinnitetään huomiota valmiussuunnitelman ja varautumisen suunnitteluun. Varautumisvelvollisilta edellytetäänkin jatkossa kuvaukset asianmukaisista toimintamalleista sekä

häiriöttömän toiminnan turvaamisesta häiriö- ja poikkeustilanteissa. Samalla lakiehdotuksessa on pyritty määrittelemään varautumisen ohjaukseen, valvontaan ja yhteensovittamisen mekanismeja liittyen muun muassa valtioneuvoston yleisohjaukseen sekä eri hallinnonalan ministeriöiden ohjaukseen (vrt. esim. ehdotuksen 8 § ja 9 §).

Uutena määräyksenä lakiin otettaisiin säännös riskien arvioinnista ja hallinnasta. Toimintaan kohdistuvien riskien jatkuvan arvioinnin tulee olla elimellinen osa varautumista ja onkin jo nyt vakiintunut osa johtamista ja sisäistä valvontaa. Ehdotuksessa onkin katsottu, että säädetyn velvoitteen merkityksen vuoksi asiasta olisi tarkoituksenmukaista säätää jatkossa nimenomaisesti lain tasolla.

Yleisen varautumisvelvollisuuden aineellisesta sisällöstä ehdotetaan säädettävän huomattavasti voimassa olevaa lakia täsmällisemmin. Todetaan, että ehdotuksen mukaisen uuden valmiuslain lisätoimivaltuusosa sisältäisi yli toistasataa pykälää, joista monet sisältävät useita erillisiä toimivaltuussäännöksiä. Voidaankin perustellusti kysyä, onko näin yksityiskohtainen säätely omiaan palvelemaan johdonmukaista ja selkeää päätöksentekomekanismia, jota valmiuslain uudistuksella on tavoiteltu.

Kokkolan kaupunki kiinnittää huomiota muun muassa lakiehdotuksen asumisen järjestämistä koskevaan sääntelykokonaisuuteen. Asumisen järjestämisestä vastaisivat jatkossakin kunnat, mutta ehdotetussa 77 §:ssä säädettäisiin velvollisuudesta luovuttaa hyvinvointialueen hallintaan huoneistoja siirtyneen väestön tilapäistä majoittamista varten. Kuten ehdotuksessakin jo todetaan rajanveto akuutin vaiheen ja pidempiaikaisen asumisen järjestämisen välillä ei välttämättä ole aivan selvä. Epäselväksi jää myös korvausperusteen muotoutuminen riippuen siitä, minkä lainkohdan perusteella haltuunotto tapahtuisi. Selvää taas lienee, että lainvalmistelussa tulisi välttää määräyksiä, jotka jo lähtökohtaisesti voivat aiheuttaa epäselvyyttä toimivallanjaon tai tehtävien vastuuttamisen näkökulmasta.

Yksityiskohtaiset lausunnot ilmenevät tarkemmin liitteestä A

Lausunto annetaan lausuntopalvelun kautta ja lausunnon antamisen määräpäivä on 27.2.2026.

Kaupunginjohtaja

Kaupunginhallitus päättää antaa liitteenä A olevan lausunnon yllä olevassa asiassa ja oikeuttaa kaupunginjohtajan ja hallintojohtajan täydentämään lausuntoa tarvittavilta osin.

Päätös

Kaupunginhallitus hyväksyi päätösesityksen.